3

א. א. רש"י ד"ה לא תשא שמע שוא.
1. כיצד מפרש רש"י כאן את הפעל "נשא" (ועיין מיכה ב' ב').
2. מה הקשר הפנימי בין שני האסורים המוזכרים ברש"י?
3. מה בינו ובין חזקוני: לא תשא שמע שוא: על פיך, דוגמא (תהלים ט"ז) ובל תשא שמותם על שפתי, פירוש אל תוציא מפיך דבר שקר.

ב. א. רש"י ד"ה אל תשת ידך עם רשע (הערה: יש ספרים שהגירסה ברש"י "שתבטיחהו" ויש ספרים שבהם הגירסא "שתבטיחהו" והאחרונה היא הנכונה.)
להבנת דברי רש"י: ר' גולדה חיידנהיים (הבנת המקרא): רצונו שאין זאת אזהרה שלא יעיד שקר, שהרי כבר הזיר עליו, אלא אזהרה על הבטחת עדות שקר, ופירוש "אל תשת ידך" - אל תבטיח, ועל זה נופל לשון שימת יד, לא על העדות עצמו.
מכילתא: אל תשת ידך עם רשע. אמר לו: "איש פלוני חייב לי מאתים דינרים ולי עד אחד, בוא והצטרף אליו ותטול אתה מנה ואני מנה" - לכך נאמר: אל תשת ידך עם רשע אמר לו רבו: "אתה יודע בי שאלו נותנין לי כל ממון שבעולם איני מבדה; מנה לי אצל פלוני ויש לי עד אחד, בוא והצטרף עמו כדי שאטול את שלי". - לכך נאמר: אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס - עד חמס הוא זה.
רמב"ם הלכות עדות פרק י' הלכה א': הרשעים פסולים לעדות מן התורה שנ' "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס". מפי השמועה למדו: אל תשת רשע עד.
ואפילו עד כשר שיודע בחברו שהוא רשע ואין הדינים מכיריין רשאו - אסור לו להעיד עמו, אע"פ שהוא עדות אמת, מפני שמצטרף עמו ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו. ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות לחברו וידע שהעד השני עמו הוא עד שקר, שאסור לו להעיד, שנ':"אל תשת ידך עם רשע".

xx העמק דבר: שמע שוא: שאין בו תועלת כדאיתא בפסחים קי"ג שהוא שמועה בלי תועלת.
אל תשת ידך עם רשע: אם הוא חפץ שיהיה מהימן בשמועתו ולא יהיה שמע שוא, לא יתקע כף עם רשע שיעיד גם כן על מה שלא ראה כלל. והנה הוא רשע, שהרי מעיד על מה שלא ראה. להיות עד חמס: דהרואה אינו רשע ממש, שהרי הוא ראה, מכל מקום הוא עד חמס.. עד שלא ראה כלל הרי זה רשע; ועד שראה ועושה חבולות שקר כדי שיאמינו לו - הרי זה עד חמס.
(להבנת דבריו: פסחים קי"ג: שלשה הקבה"ו שונאן: המדבר אחד בפה ואחד בלב, והיודע עדות בחברו ואינו מעיד לו, והרואה דבר ערוה בחברו ומעיד בו יחידי, כי הא דטוביה חטא ואתא זיגוד לחודיה (לבדו) ואסהיד ביה (והעיד עליו) קמיה דרב פפא. נגדיה לזיגוד. אמר לו: "טוביה חטא וזיגוד מינגד??!" אמר לו: "אין. (הן.) דכתיב (דברים יט') "לא יקום עד אחד באיש" - ואת לחודך אסהדת ביה (ואתה לבדך העידות), שם רע בעלמא קא מפקת ביה.
פירוש הרשב"ם: מאחר שאין אתה נאמן בעדות - לא תתקבל עדותך, אין עליך מצוה להעיד, הרי אתה עובר על לאו דלא תלך רכיל (ויקרא יט).)

1. מי הרשע שמדובר עליו בפסוקנו לפי המכילתא, לפי רש"י, לפי שני המקרים המובאים ברמב"ם: מקרה א החל מן " ואפילו עד כשר"
" ב " " " " ואין צריך לומר".
2. מה ההבדל בין מקרה א ובין מקרה ב (החל מן "אמר לו רבו") במכילתא?
3. " " " " " " " המובאים ברמב"ם?
4. למה הוסיף הרמב"ם לפני הביאו את המקרה השני את המלים "ואין צריך לומר"?
x5. לאיזה מכל המקרים הנ"ל מתאימים דברי העמק דבר?
x6. מה מוסיף פסוקנו על כ' י"ג לא תענה ברעך אם נפרש את פסוקנו כרש"י ומה הוא מוסיף על הפסוק הנ"ל אם נפרשו כהעמק דבר?
x7. מהי המעלה היתירה של פרושו של העמק דבר על הפסוק הזה?

ג. ד - ה. כי תפגע שור איבך... כי תראה חמור שנאך
מכילתא: "שור אויבך" - זהו עכום", דברי ר' יאשיה, וכן מצינו שעכו"ם קרויים אויבים לישראל בכל מקום, שנ' (דברים כב) כי תצא למלחמה על אויביך. ר' אליעזר אומר בגר שחזר לסורו הכתוב מדבר. ר' יצחק אומר בישראל עברין הכתוב מדבר. ר' נתן אומר: בישראל עצמו, אלא מה ת"ל "אויבך"? אלא הבא את בנך או שעשה עמך מריבהנעשה אויב לשמה.
1. במה מתקשים כל התנאים הנ"ל?
2. במה שונה עמדת ר' נתן באופן עקרוני מדעת שאר התנאים?
(השוה את הרמב"ם הלכות רוצח יג' הלכה י"ד: השונא שנ' בתורה לא מאומות העולם הוא אלא מישראל והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר (ויקרא יט') לא תשנא את אחיך בלבבך? אמרו חכמים: כגון שראהו לבדו שעבר עברה והתרה בו שלא חזר, הרי מצוה לשנאו עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו, מצוה לסעוך ולפרק עמו ולא יניחנו נוטה למות, שמא ישתה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה, והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלוים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת, שנ' "אם אחפץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה")).

יש לשלח את התשובות לנחמה ליבוביץ ירושלים, קרית משה.